

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШИНСЬКОГО»
Навчально-науковий інститут фізичної культури спорту та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

**ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ І
РЕАБІЛІТАЦІЇ**

Матеріали XXVIII всеукраїнської науково-практичної конференції

Одеса 2025

УДК 376

П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ

Вченої Ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 5 від 30.10.25р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гончар І.Л. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Кисличенко В.А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти ННПІ імені О.В.Сухомлинського НУК імені адмірала Макарова

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

*Головний редактор – професор **Форостян О.І.***

*Відповідальний редактор – професор **Соколова Г.Б.***

*Технічний редактор – доцент **Начинова О.В.***

Члени редколегії:

Арнаутова Л.В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Лещій Н.П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Маматова З.Р. – старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Орленко І.М. – доктор філософії, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Григорєва Л.В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи № 75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць, Одеса, / редколегія О.Ф.Форостян та ін. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. – 208 с.

УДК 376

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 2025

Красовська К, ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСТУПНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКАМИ ОСВІТИ	69
Кривонігова О.В., Паніна М.А. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	72
Начінова О.В., Ганган А.С. РАННЯ ДІАГНОСТИКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В КОРЕКЦІЇ РОЗЛАДІВ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	76
Начінова О.В., Георгієва В. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ НА ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	79
Начінова О.В., Поплімах Ю. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ	83
Привалова О.С., Стахова Л.Л. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	87
Соколова Г.Б., Бойко А. КОРЕКЦІЯ ДИСПРАКСІЇ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	91
Соколова Г. Б., Козій К. О. МОНТЕССОРІ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	96
Соколова Г.Б., Никифорова Ю.С. ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	100
Соколова Г.Б., Пенковська А.В. ЦИФРОВА СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА В УМОВАХ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ	105
Соколова Г.Б., Чередник К.С. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ	109
Форостян О.І., Анкудінова В. КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ	112
Форостян О. І., Артишева К. О. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ ІЗ АУТИЗМОМ	115
Форостян О.І., Афтанас М.Є. ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГОПЕДИЧНОГО МАСАЖУ У КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	119
Форостян О. І., Варга В.-Д.М. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗНМ	122
Форостян О.І., Гаркава М.М. РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	124
Форостян О.І., Ковалів Р. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	128
Форостян О.І., Москаль Д. КОРЕКЦІЯ ДІСГРАФІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	130
Форостян О.І., Стоколос А. КОРЕКЦІЯ ДИСЛЕКСІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	133
Форостян О.І., Тарнавська А.Ф. ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ЛЕКСИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	136
Форостян О. І., Фертіченко Н. РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	140

ігрових сценаріїв і порівнянні аналогових і цифрових підходів у різних мовних групах.

Список використаних джерел:

1. Design and evaluation of a serious video game to treat preschool children with speech sound disorders. URL: https://www.nature.com/articles/s41598-024-68119-x?utm_ (дата звернення 13.10.2025).
2. Каменєва-Замараєва Т.В., Рудяк Л.В., Тимошенко Л.М. Розмовник. Логопедичні завдання для роботи вихователя. Харків: Основа, 2013, 256 с.
3. Колупаєва А., Таранченко О. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків: Кенгуру, 2018. 160 с.
4. Конопляста С. Ю. Психолого-педагогічна діагностика відхилень в розвитку. Проблеми та перспективи: збірник наукових праць з проблем дефектології. Луганськ, 2014. С. 131-136.

Соколова Г.Б., Бойко А.В.

КОРЕКЦІЯ ДИСПРАКСІЇ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Постановка проблеми. У статті охарактеризовано особливості прояву диспраксії у дітей дошкільного віку, а також її вплив на розвиток когнітивних та моторних навичок. Розглядаються різні аспекти цього порушення, зокрема труднощі з координацією, плануванням і виконанням послідовних рухів, а також проблеми самообслуговування та соціальної взаємодії. Окрема увага приділена сучасним дослідженням у сфері нейропсихології та педагогіки, які акцентують важливість ранньої діагностики диспраксії та застосування комплексних методик корекції, таких як кінезіологія, для покращення моторних і когнітивних функцій дитини. Представлені дані підтверджують, що раннє втручання сприяє кращій адаптації дітей із диспраксією у соціальному середовищі та сприяє їх гармонійному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість дослідження диспраксії полягає в тому, що на цьому етапі розвитку у дитини формуються ключові моторні та когнітивні навички, які є основою для подальшого навчання та інтеграції в суспільство. У дошкільному віці диспраксія може проявлятися по-різному: від труднощів у виконанні простих завдань (як-то застібання гудзиків чи малювання) до складностей у засвоєнні соціальних навичок і взаємодії з однолітками. Відсутність своєчасної корекції призводить до подальших труднощів у навчанні, що, своєю чергою, може впливати на самооцінку дитини та її соціалізацію. Тому важливо вивчати та вчасно розпізнавати особливості прояву диспраксії у дітей дошкільного віку, аби розробити ефективні методики корекції, які допоможуть мінімізувати негативні наслідки цього розладу для розвитку дитини.

Вивчення диспраксії у дошкільному віці привертає все більше уваги науковців, що пов'язано з усвідомленням її впливу на загальний розвиток дітей. Останні дослідження демонструють, що диспраксія не є простою моторною незграбністю, а складним порушенням, яке охоплює сенсорно-моторні, когнітивні та емоційні аспекти розвитку дитини. Аналіз науково-методичної літератури з досліджуваної проблеми М.Власюк, О.Вознесенська, Н.Волкова, І.Головатюк, О.Гріньова, Ю.Іваницька, Н. Канівець, В. Шищенко, О.Боряк, О.Вовк, М.Євтушина, Л.Калініна, З.Ленів, В.Литвиненко, О.Мілевська, Ю.Рібцун показує, що ефективні методики корекції включають мультисенсорний підхід, у якому використовуються вправи на розвиток координації рухів, ігри для покращення просторового мислення та навчання основним руховим навичкам.

Виклад основного матеріалу дослідження. Диспраксія – це розлад, що впливає на рухові функції та координацію у дітей з нормальним м'язовим тонусом артикуляційного апарату. Цей термін використовують для опису труднощів у плануванні та виконанні моторних дій, що пов'язані з певними розладами розвитку в процесі онтогенезу. Т. Сак вважає, що диспраксія є порушенням організації планування, необхідного для виконання злагоджених і цілеспрямованих рухів. Іноді термін «диспраксія» застосовують для опису порушень координації у дітей, а також для станів, які включають розсіяність уваги, проблеми з управлінням рухами та недоліки у сприйнятті (DAMP – Deficit in Attention, Motor control and Perception). Це підкреслює наявність спільних і загальних ознак у цих порушеннях [2].

Етіологічні фактори диспраксії часто пов'язані з генетичними і екологічними аспектами. Диспраксія, що виявляється у порушеннях артикуляційних рухів, відома як артикуляційна диспраксія. Це порушення пов'язане із затримкою розвитку мозкових структур, відповідальних за управління та планування рухів, а також може бути проявом системного і структурованого дизнейроонтогенезу, що починається з неспецифічних систем мозку. Часто диспраксія асоціюється з порушеннями в тім'яній частці мозку.

Несвоєчасна діагностика диспраксії може негативно позначитися на комфорті і якості життя дитини. Це ускладнюється тим, що симптоми диспраксії можуть варіюватися в залежності від вікових етапів розвитку. Наприклад, у ранньому віці диспраксія може проявлятися у вигляді порушень вроджених рефлексів у немовлят, таких як проблеми зі смоктальним рефлексом, розсіяний погляд, труднощі з захопленням предметів рукою або нестабільність при ходьбі.

Багато дослідників [1, 2, 4] вважають, що у дошкільному віці диспраксія проявляється через такі симптоми, як гіперактивність і незграбність у рухах; невпевнене ходіння і часті падіння; труднощі з автоматизацією діяльності; наявність вербальної диспраксії; негативне ставлення до спортивних ігор і низька активність; повільне і складне освоєння навичок самостійного харчування; труднощі з дрібною моторикою (наприклад, застібання гудзиків,

збирання дрібних предметів пінцетом, одягання шкарпеток, малювання олівцем); проблеми з латералізацією; сутула постава; швидке згасання уваги; труднощі з переказом подій і розумінням конструкцій речень. Дітям важко навчитися ловити м'яч як двома, так і одною рукою, стрибати на двох ногах, стояти на одній нозі, тримати рівновагу на самокаті, а також виконувати кілька дій одночасно. У таких дітей можуть виникати різні психоемоційні та поведінкові проблеми: вони стають пасивними, втрачають інтерес до виконання завдань, відмовляються від моторних ігор і руханок, а також мають труднощі з пошуком друзів через знижену самооцінку [3].

У дітей з диспраксією може спостерігатися незграбність під час ходіння по прямій лінії; труднощі в знаходженні відповіді на питання, яке вони знають; погане запам'ятовування матеріалу; проблеми із запам'ятовуванням і виконанням складних моторних та інтелектуальних інструкцій; труднощі в розпізнаванні правої та лівої сторін; порушення сну; підвищена чутливість до дотиків; затримка в фізичному розвитку. Такі діти часто відчують розчарування, є впертими і сором'язливими, а також швидше втомлюються через те, що витрачають більше зусиль на виконання звичайних повсякденних завдань.

Багато дослідників, які вивчають дітей з артикуляційною диспраксією, зазначають складність і різноманітність проявів цього дефекту, які впливають на різні аспекти психічної діяльності. Уже в дошкільному віці діти з артикуляційною диспраксією мають труднощі з виконанням вимог дитячого садка і до початку школи часто не досягають необхідного рівня готовності до навчання. Ці діти, поряд з порушеннями різних психічних функцій, мають недостатньо розвинуту мовну систему і проблеми з оперуванням мовними елементами на практичному рівні, що обмежує їх можливості для подальшого засвоєння мовлення і розуміння складних мовленнєвих закономірностей. Для дітей дошкільного віку, які часто мають поліморфний характер і охоплюють три або більше фонетичні групи звуків, а не обмежуються лише однією групою. Найбільші труднощі у вимові у цих дітей спостерігаються при сонорних звуках [л] і [р], за ними йдуть свистячі та шиплячі звуки [2].

Оволодіння вимовою фонем потребує координації між сенсорно-перцептивними і моторними аспектами мовлення. Порушення в роботі мовленнєвих і слухових аналізаторів, а також їх взаємодії, суттєво впливають на ступінь дефектів звуковимови у дошкільнят з артикуляційною диспраксією. Ці діти часто мають труднощі з розпізнаванням і диференціацією звуків, а також з розвитком фонематичного аналізу. Здатність правильно вимовляти фонему значною мірою залежить від функціонування слухового та мовного аналізаторів. Точне слухове сприйняття звуків допомагає вірно їх вимовляти, а правильна артикуляція, в свою чергу, сприяє покращенню фонематичного сприйняття. Таким чином, у дітей з артикуляційною диспраксією різноманітність і багатогранність фонетичних порушень обумовлені складною взаємодією сенсорно-перцептивних і моторних аспектів мовлення. Особливості та тяжкість мовних дефектів у таких дітей визначаються не лише

порушеннями аналітико-синтетичних функцій, але й органічною недостатністю ряду функцій і процесів, що безпосередньо пов'язані з мовленням (слухомо-слухове сприйняття і пам'ять, увага, фонематичний аналіз і синтез, дрібна моторика) та емоційно-вольовою сферою [1].

Неповноцінний розвиток психофізіологічних основ фонетичної сторони мовлення на сенсо-моторному рівні, взаємозв'язок мовленнєвих і немовленнєвих процесів, а також особливості фонетичних порушень визначають основні напрямки корекційної роботи: покращення слухомовленнєвого сприйняття і фонематичних функцій, розвитку дрібної і артикуляційної моторики; корекція порушень звуковимови; розвиток інтонаційної виразності мовлення у дошкільнят з артикуляційною диспраксією.

Кінетична диспраксія характеризується труднощами у виконанні серії послідовних рухів через порушення в плануванні і координації моторних актів. У дітей дошкільного віку це проявляється у вигляді труднощів при переключенні між різними етапами моторної програми, перестановці елементів. Діти мають проблеми з виконанням складних рухів: застібання гудзиків, стрибання на двох ногах або утримання рівноваги. Вони часто демонструють незграбність у виконанні щоденних завдань, наприклад зав'язування шнурків або складання конструкцій. Кінестетична диспраксія пов'язана з труднощами у сприйнятті та управлінні позицією тіла і рухами через порушення в обробці сенсорної інформації. Проявляється у формі проблем з правильним підбором поз у мануальній і артикуляційній сферах. Діти мають проблеми з точним виконанням таких завдань, як малювання, використання інструментів або вимова звуків, що вимагають точного контролю над рухами рота і рук. Вони погано координують рухи у просторі, утримують предмети або виконують певні рухи, що вимагають тонкої моторики [2].

Просторова диспраксія характеризується труднощами в орієнтації тіла у просторі та у відтворенні просторових поз. Діти мають труднощі з такими завданнями, як повторення поз, орієнтація в просторі, розуміння понять ліво-право, верх-низ. Вони нездатні правильно орієнтуватися у фізичному просторі, що впливає на їх здатність грати в ігри, що вимагають просторової орієнтації, наприклад, стрибки [4].

Конструктивна диспраксія виявляється у труднощах, пов'язаних із створенням і маніпулюванням предметами: складання пазлів або малювання. Діти мають проблеми з конструктивною діяльністю, наприклад, при іграх з кубиками, складанні простих конструкцій або малюванні. Вони витрачають більше часу на виконання завдань, що вимагають високого рівня координації та просторових уявлень.

Регуляторна диспраксія характеризується труднощами у самостійному контролі над власною діяльністю. Діти мають проблеми з організацією своїх дій, які виявляються у вигляді несистемних помилок в усіх сферах праксису. Вони демонструють непослідовність у виконанні завдань, проблеми з

самоконтролем і управлінням своєю діяльністю, що часто призводить до затримок у навчанні і розвитку навичок.

Висновки та перспективи. Отже, можна зробити висновок, що диспраксія є складним порушенням розвитку, яке потребує ретельно спланованого корекційного підходу. Така корекція вимагатиме від батьків і логопеда систематичного та структурованого впливу, що базується на принципі «від простого до складного», з урахуванням особливостей діяльності дітей дошкільного віку (ігрові методики з використанням наочних матеріалів) і залучення суміжних спеціалістів (реабілітологів, сенсорних терапевтів тощо). Віримо, що успіх у подоланні диспраксії залежить від ефективної взаємодії спеціалістів і батьків, а також комплексного підходу до корекції, що дозволить закріпити та автоматизувати набуті мовленнєві навички в повсякденному житті дитини, забезпечуючи стійкий корекційний ефект і позитивну динаміку розвитку мовлення.

Список використаних джерел:

1. Конопляста С. Ю. Психолого-педагогічне вивчення дітей з вадами мовлення. Удосконалення підготовки науково-педагогічних кадрів в Україні : зб. наукових праць. К. УДПУ імені М. П. Драгоманова, 1997. С. 112-117.
2. Лазарева І. А., Поволоцька О. О. Особливості проявів артикуляторної диспраксії у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2018. № 3 (137), квітень. С. 42-48.
3. Логопедія : підручник / [за ред. М. К. Шеремет]. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 672 с.
4. Мартиненко І. В. Диспраксія в структурі мовленнєвого дизонтогенезу дітей. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Випуск 40. С. 65-70.*

Соколова Г. Б., Козій К. О.

МОНТЕССОРІ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. У сучасних умовах воєнного стану в Україні особливої актуальності набувають питання мовленнєвого розвитку дітей із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ). Мовлення - це один із провідних психічних процесів, що забезпечує соціалізацію, мислення й пізнання навколишнього світу. У дошкільному віці формування мовлення є базою для подальшого інтелектуального та особистісного розвитку. Порушення зв'язного мовленнєвої діяльності впливає не лише на процес комунікації, а й

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
Збірник наукових праць

За зміст та орфографічне оформлення відповідальність несуть автори наукових робіт